

9. Behçet Necatigil'in Mektuplarında Genç Şairlere Öneriler¹

Ali ALGÜL²

APA: Algül, A. (2025). Behçet Necatigil'in Mektuplarında Genç Şairlere Öneriler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (45), 105-115. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15091452>

Öz

Mektup türlerinin içinde başta gelen edebi mektuplar zaman içinde sanat ve edebiyat dünyasının temel iletişim araçlarından birine dönüşür. Şair ve yazarlar yeni çıkan kitapları hakkında fikir alışverişi yapmak, başkalarına ait eserlerle ilgili düşüncelerini açıklamak gibi farklı nedenlerle mektuplara başvururlar. Bunların yanında sanatında başarıya ulaşmış olan şairlerin kendilerine gönderilen şiirlerin eleştirilerini yapıp geri dönüşler sağladıkları gerek dünya edebiyatında gerekse Türk edebiyatında sıkça görülen bir durumdur. Böyle bir geleneğin ortaya çıkması hem şairin yetişmesinde olumlu etki yapar hem de büyük şairlerin birikimlerinden yararlanılmasını sağlar. Bu yönüyle şairlerin önerileri sadece genç şairleri değil, kendisini kabul ettirmiş şairlerin sanatlarını geliştirmelerinde de oldukça etkilidir. Türk edebiyatında Tanzimat'tan önce izleri görülen edebi mektup Tanzimat sonrasında daha da önem kazanır. Başta Namık Kemal olmak üzere birçok edebiyatçı mektuplarıyla genç şairleri, yazarları yönlendirirler. Hatta Tanzimat döneminde Muallim Naci gibi bazılarının mektupları kitap halinde basılır. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminde bu anlayış yaygınlık kazanarak Türk edebiyatında önemli bir yer tutmaya başlar. Cumhuriyet dönemi şairlerinden olan Behçet Necatigil, şiirlerinin yanında mektuplar da yazar. Mektupları içinde de edebi yönden ağır basanlar oldukça önemli bir yer tutar. Bu tarz mektuplarında genel olarak şiir sanatı, şiir tarihi, Türk şiiri, tiyatro, öykü gibi birbirinden farklı konular üzerinde durur. Şiir üzerine olan mektuplarında ağırlıklı olarak genç şairlere verdiği öğütler yer alır. Şiirde doruk noktasına çıkmış biri olarak şair adaylarına sanatta başarıya ulaşma konusunda neler yapabileceklerini mektuplarında açıklar. Çeşitli kaynaklarla da beslenen bu çalışma, Behçet Necatigil'in mektuplarında genç şairlerin şiirlerini değerlendirmesine, eleştirmesine, yorumlamasına ve önerilerine odaklanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mektup, şiir, şair, öneri

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

FİNANSMAN: Bu araştırmaı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin / Oran: %20

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 21.01.2025-**Kabul Tarihi:** 26.03.2025-**Yayın Tarihi:**

27.03.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15091452>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Ağrı İbrahim Çeçen University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Ağrı, Türkiye) **eposta:** a.algul@yahoo.com, **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-3657-7111>, **ROR ID:** <https://ror.org/054y2mb78>, **ISNI:** 0000 0004 0399 2543, **Crossref Funder ID:** 100019131

Recommendations for Young Poets in Behçet Necatigil's Letters³

Abstract

Literary letters, which are the most prominent among the letter types, turn into one of the main communication tools of the art and literary world over time. Poets and writers resort to letters for different reasons, such as exchanging ideas about their newly published books, explaining their thoughts about other people's works. In addition, it is a common situation in both world literature and Turkish literature that poets who have achieved success in their art criticize the poems sent to them and provide feedback. The emergence of such a tradition both has a positive effect on the poet's upbringing and allows him to benefit from the accumulations of great poets. In this aspect, the suggestions of poets are very effective not only for young poets, but also for poets who have made themselves accepted to develop their art. The literary letter seen in Turkish literature before Tanzimat becomes even more important after the Tanzimat. Many literary letters, especially Namık Kemal, direct young poets and writers. In fact, during the Tanzimat period, some of the letters of Muallim Naci were published in books. II. In the Constitutional Monarchy and the Republican period, this understanding began to have an important place in Turkish literature by becoming widespread. Behçet Necatigil, one of the poets of the Republican era, writes letters as well as his poems. In their letters, those who predominate literary have an important place. In this kind of letters, he focuses on different subjects such as poetry of poetry, poetry, Turkish poetry, theater and story. His letters on poetry contain predominantly advice to young poets. As a person who has reached a climax in the poem, he explains to poet candidates in their letters what they can do about success in art. This study, which is also fed by various sources, focuses on Behçet Necatigil's letters on evaluating, criticizing, interpreting and suggestions of young poets.

Keywords: Letter, poetry, poet, suggestion

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received – Turnitin / Rate: %20

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 21.01.2025-**Acceptance Date:** 26.03.2025-**Publication Date:** 27.03.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.15091452>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

İletişim tarih boyunca bireylerin temel ihtiyaçlarının başında gelir. Mağara duvarlarına yapılan resimler, duman, ulaklar, zamanla ortaya çıkan posta teşkilatları, gazeteler, dergiler, radyo, telefon vb. karanlık çağlardan günümüze doğru insanoğlunun haberleşme ve iletişim gereksinimlerini karşılamaktadır. Bunlar içerisinde yazılı olması nedeniyle de en iyi iletişim kanallarından biri mektup olarak karşımıza çıkar.

Mektubun tarihi oldukça eskidir. Eldeki en eski mektuplar M. Ö. iki bin yılının başlarına kadar gider (Bozkurt, 2004, s. 13). İnsanların yaşamındaki önemi nedeniyle zaman içinde mektubun sürekli çeşitlendiği görülmektedir; resmî, özel, iş, siyasal, edebi, açık mektuplar gibi. Bu kadar yaygınlık kazanmış olan mektup genel olarak şöyle tanımlanabilir: “Bir kimseye, bir kurum ya da kuruluşa, bir topluluğa bir şey iletme, bir şey bildirmek ereğiyle yazılan yazı” (Özdemir, 1990, s. 191). Sürekli araştıran, sorgulayan insanoğlunun zamanla yeni iletişim yolları bulması mektubun önemini kaybetmesine neden olur. Ama ortadan kaldıramaz. Mektuplar varlığını sürdürmektedir.

Mektup türleri içinde kayda değer bir yere sahip olan edebi mektuplar, şair ve yazarların edebiyatla ilgili konulardaki duygu, düşüncelerini ve isteklerini anlatmak üzere birbirlerine yazdıkları mektuplardır. Edebi mektuplar yazışma vasıtası olmaktan çok edebi bir tür özelliği taşır (Karataş, 2001, s. 282). Bu yönü nedeniyle yazılı belge durumunda olan edebi mektuplar bilgilendirici metinlerin özelliklerini taşır: “(...) çoğu kez mektup biçimiyle yazılmış makale, deneme, eleştiri, anı ve günlük niteliğindeki yazılardır” (Donbay, 2011, s. 84). Bu yönleri nedeniyle yazınsal/sanatsal mektuplar hem edebiyat dünyası hem de edebiyat bilimini yapanlar ve meraklıları için ciddi bir öneme sahiptir. Mektuplar okunan, üzerine çalışma yapılan yapıtların anlaşılmasında da yardımcı bir kaynak durumundadır. Mektuplarında şair adaylarına önerilerde bulunan Rainer Maria Rilke (Tanpınar, 1977, s. 408), kendisine gönderilen şiiri açıklarken yanında gelen mektubun yararını şu şekilde açıklar: “Şiirlerin yanı sıra yollamak lütfunda bulunduğunuz mektup, söz konusu onları okurken eksikliği pek güzel açıklıyor” (Rilke, 2012, s. 10). Bu nedenle bir şair, bir yazar mektuplarında kendi sanatına ışık tutabileceği gibi tanıdığı olduğu dönemi, içinde bulunduğu akımı da aydınlatmada yardımcı olur.

Hem dünya edebiyatında hem de Türk edebiyatında öne çıkan ünlü isimlerin mektuptan yararlandıkları görülür. Edebiyatçıların mektuba duydukları yoğun ilgi zamanla farklı edebiyat türlerinin mektupla yazılmasına neden olur: “Mektup biçiminde yazılan romanlar (Rousseau: *Yeni Heloise*, Laclos: *Tehlikeli Alâkalar*; Goethe: *Genç Werther'in Acıları*, Halide Edip Adıvar: *Handan*; Reşat Nuri Güntekin: *Bir Kadın Düşmanı*; Leylâ Erbil: *Mektup Aşkaları* vb.), denemeler (Nurullah Ataç: *Okuruma Mektuplar*; Andre Gide: *Angélg'e Mektuplar*; Schiller: *İnsanın Sanat Eğitimi Üzerine Mektuplar (...)*” (Özdemir, 1990, s.192). Bu yoğun ilgi de edebi mektupların vazgeçilmez önemini ortaya koyar.

Türk edebiyatında mektubun önemi Tanzimat döneminde anlaşılır. Birçok edebiyatçı mektup yazar. Mektupların kitap olarak basılması da yine Tanzimat yıllarında ortaya çıkar. Bu bağlamda ilk örneği veren Muallim Naci'dir: “(...) hayattayken mektuplarını derleyip kitap halinde bastırmasını kaydetmek gerekir” (Karataş, 2001, s. 283). Muallim Naci'nin Ahmed Mithat Efendi'yle birbirlerine yazdıkları ve *Tercümân-ı Hakikat*'te tefrika edildikten sonra *Muhâberât ve Muhâverât* adıyla 1894'te basılan on bir mektubu, diğer mektuplarına göre daha çok öne çıkar. Fakat Muallim Naci'nin gerek devrini tamamlamış bir zihniyeti temsil etmesi gerekse döneminde taraf olması gibi nedenlerle mektupları yeni edebiyatçıların ve genç şairlerin ilgisini pek çekmez. Tanzimat yıllarında mektuplarıyla asıl dikkati çeken edebiyatçı Namık Kemal'dir.

Kendisinden sonraki akımlara, edebiyatçılara örnek olan Namık Kemal, döneminde mektuplarıyla birçok edebiyatçıyı etkiler. Özellikle, Recaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit Tarhan olmak üzere Sami Paşazâde Sezaî, Ebüzziyya Tevfik Bey gibi edebiyatçıları yönlendirir. Bu yönlendirmenin sonuçları da o yıllarda edebiyat dünyasında mektubun ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarır.

Tanzimat dönemine damgasını vuran Namık Kemal, kendisinden *Şîr* adlı üç perdelik trajedisini değerlendirmesini isteyen Sami Paşazâde Sezaî'ye 1879'da yazdığı mektubunda ilk olarak Sezaî'deki hızlı gelişmeye şaşırıldığını vurgular: "Gördüğüm ufak tefek şeylerinden güzel yazı yazacağını bildirdim fakat bir iki senenin içinde bu dereceye kadar getireceğini me'mûl etmezdim" (Kaplan, Enginün vd. 1993, s. 307). Bu güzel ifadelerinden sonra *Şîr*'in eleştirisine geçer: "Kitabın yazılış ciheti, cüz'î bazı kusurları ile beraber nihayet derecelerde güzel, fakat tasvir-i müddeâ istediğim gibi olmamış.(...) Bir ufak kusur daha var ki perde denilmek iktizâ eden bazı taksimâta meclis demişsin" (Kaplan, Enginün vd. 1993, s. 307). Namık Kemal bu yapıcı eleştirileriyle Sezaî'nin edebiyat dünyasında ilerlemesinde yararlı olur.

Namık Kemal'in mektuplarında en çok yönlendirdiği edebiyatçı Abdülhak Hamit olarak ortaya çıkar. Namık Kemal birçok açıdan Hamit'i etkiler. Namık Kemal ona yazdığı 6 Temmuz 1879 tarihli mektubunda Şinasi'nin öncü rolüne dikkat çekerken şunları söyler: "Ben neşriyâta başlamamış olsam sen, Ekrem, Tevfik şimdiki kadar istimâl-i istidâd etmeğe muktedir olamamak zannında imişsin. Bu zan hatadır. Şinasi'den sonra ben olmasaydım elbette biriniz zuhur ederdiniz" (Kaplan, Enginün vd. 1993, s. 309). Görüldüğü gibi Namık Kemal'e göre önemli olan Batı edebiyatlarının Türkiye'de başlamasıdır. Kendisi olmasa da başka edebiyatçılarca yeni edebiyat sürdürülecektir. Çünkü güneş doğmuştur bir kere: "Edebiyat-ı garbiyye meydanda dururken hakâyık-ı fikriyyenin buralara intişarı bana ve hatta Şinasi'ye mi muhtaç olur! Güneş doğduktan sonra ziyasını her tarafa dağıtmak için menşûra mı lüzum görülür? Şinasi edebiyatın Garb'dan alınmak lâzım geleceğini gösterdi" (Kaplan, Enginün vd. 1993, s. 309-310). Namık Kemal Hamit'e yeni edebiyatın durdurulamayacağını vurguladıktan sonra onun William Shakespeare'e ağırlık vermemesini ve şiirlerini de eleştirir. Namık Kemal Hamit'in *Nesteren* adlı yapıtını da beğenmediğini mektuplarında belirtir (Akı, 1989, s.114). Abdülhak Hamit'e yazdığı ve başka edebiyatçılara yazdığı mektuplarında Namık Kemal'in edebiyat konularına ağırlık vermesi dönemin edebiyat dünyasının aydınlatılmasının yanında Batı tarzı Türk edebiyatının yerleşmesinde de büyük bir etkiye sahiptir. Çünkü kendisinin yönlendirdiği Recaizade Mahmut Ekrem de Tevfik Fikret'i etkileyecektir.

II. Meşrutiyet döneminde de Tanzimat yılları kadar olmasa da edebiyatçılar mektuplara başvururlar. Ömer Seyfettin'in Ali Canib'e yazdığı mektubu, Cenab Şahabettin'in "Oğluma Mektup"ları, Ali Canib'in "Millî Edebiyat Meselesi ve Cenab Beyle Münakaşalarım" ve Ali Canib'in "Edebiyat Meraklısı Bir Gence Mektuplar"ı (Donbay, 2011, s. 97) öne çıkar. II. Meşrutiyet yıllarında tepede bulunan şair ve yazarların yoğun ilgisi nedeniyle mektup o yılların edebiyat olaylarını izlemede, açıklamada kaynak durumundadır.

Edebi mektuplar Cumhuriyet devrinde artık olgunluk devrini yaşar. Cevat Şakir Kabaağaçlı, Nazım Hikmet, Kemal Tahir, Ahmet Hamdi Tanpınar, Sabahattin Açı, Cahit Sıtkı Tarancı, Atıol Behramoğlu, İsmet Özel gibi birçok isim mektuplarıyla da dikkatleri üzerlerine çekmeyi başarırlar. Özellikle de Atıol Behramoğlu'yla İsmet Özel arasında geçen mektuplaşmaları⁴ Cumhuriyet dönemi Türk şiiri için oldukça önemli şiir kaynakları arasındadır. 1960'larda kendilerini kanıtlamış olan bu iki şairin mektuplaşmaları bu dönemlere çalışanlar için temel belgeler arasındadır. Şair ve yazarların bu yoğun ilgileri nedeniyle edebi mektuplar Cumhuriyet edebiyatının daha iyi anlaşılmasında başat kaynaklar arasına girer. Bu

⁴ Bkz. *Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar*, Oğlak Yayınları, 2000, İstanbul.

kaynağın oluşmasında hiç kuşkusuz Behçet Necatigil de kendine sağlam bir yer bulur.

1. Behçet Necatigil'in Şair Adaylarını Değerlendirmesi ve Onlara Önerileri

Behçet Necatigil, edebiyat yaşamı boyunca şiir üzerine okumalar yapmış, şiirler yazmış, şiir çevirilerinde ve antoloji hazırlıklarında bulunmuş bir şairdir. Yazdığı düzyazılarında birçok kez genç şairlere önerilerde bulunur. Necatigil'in yazılarından genç şairler hem biçim bakımından hem de kuramla uygulama açılarından yararlanabilir (Hızlan, 2003, s. 71). Bu nedenle Necatigil'in yazıları şiirle ilgilenenler için büyük bir öneme sahiptir. Behçet Necatigil mektuplarında genç şairlerin şiirlerini değerlendirirken öncelikle kendine gelen şiirleri okur: "Yazdıklarınızda bu işe daha önce emeği geçmiş bir hazırlıklının yer yer ustalıklarını, söyleyiş ve rahatlıklarını gördüm; vakit vakit acemiliklere de rastladım" (Necatigil, 2021, s. 209). Necatigil sadece mektuplarında değil, diğer kitaplarında da gençleri önemser. *Bile/Yazdı'nın* girişinde gençlere hitap ederek başlar, onlara öğütler verir (Buğra, 2007, s. 32). Bu yönleri sayesinde olsa gerek eleştiri ve önerileri ciddiye alınmıştır.

Sanatların genel bir özelliği olan öznellik şiirde ve şiir yorumlarında da görülür. Behçet Necatigil değerlendirilmelerini yaparken bu durumu vurgulama gereksinimi duyar: "Bu bir değer yargısıdır, ben öyle derim de başkası böyle der. Bugün en usta şairin bile her şiiri, bu bakımda farklı kararlara nail veya mahkûm olur" (Necatigil, 2021, s. 209). Bu ifadeleriyle yapacağı önerilerinde ve eleştirilerde kendisini sağlama alır. Çünkü edebi metinlerde kullanılan dil nedeniyle aynı şiire farklı bakış açıları ortaya çıkmaktadır (Aytaş, 2011, s. 37). Bu gerçekten yola çıkan Necatigil bağlayıcı olmaktan ve son noktayı koymaktan sakınır. Böylece kendi görüşlerinin bir yorum, değerlendirme olduğunu ortaya koyar.

Amatörlük bir başlangıçtır. Amatör ise ileride sahip olacağın işin henüz başında olandır. Behçet Necatigil şair adaylarının bu bilinçte olmasını ister: "(...) Şaşmayalım bu, pek çoklarının küçümsediği doğrultudan" (Necatigil, 2023, s. 293). Bu nedenle genç şairin acemilikleri kabul edilmelidir. Behçet Necatigil'in şair adaylarına önerilerinin başında şu ifadesi yer alır: "Her şeyi siz kendiniz keşfedeceksiniz" (Necatigil, 2021, s. 209). Bu gerçek başka şairlerce de vurgulanır. Bu şairlerden biri olan Melih Cevdet Anday şiire başlama konusunda benzer düşünceleri dile getirir: "Bu bir zahmetli yoldur, çilenizi çekeceksiniz, 'elimden tutun da yürüyeyim' demeyeceksiniz" (Anday, 2001, s. 45). Bu sözler de bir şairin çok çalışmasını açıkça gösterir. Çünkü iyi bir sanat yapıtı zorluktan doğar (Rilke, 2012, s. 12). Bu nedenle ancak çalışarak başarılı bir şair olunabilir. Necatigil Yüksel Pazarkaya'ya gönderdiği 14.11.1972 tarihli mektubunda da her şairin kendi kendini yarattığını söyler (Necatigil, 2021, s. 159). Genç şair mücadele ettiği sürece başarıya ulaşma şansının olduğunu unutmamalıdır: "Moda olanın dışında kendi sesini bulabildiğin anda sorun çözülmüş olur. Yeter ki içindeki ateş sönmessin" (Necatigil, 2021, s. 252). Okudukça, yazdıkça genç şair kendi biçimini bulur. Bu nedenle onun beklemesini de biliyor olması gerekir: "(...) nice şiir kitabı arasında kitabının yeri, oturmuş ve güir sesi, derin lirizmi, zamanla anlaşılacaktır" (Necatigil, 2021, s. 235). Kendini gerçekleştirmenin yolu böylece süreklilikle ortaya çıkar. Fakat sanatta çok çalışmakla her zaman zafere ulaşamayabilir; başarının garantisi yoktur: "Başarıya erememiş bir dolu şiir heveslisi geçmiştir dünyadan. Ama bunun böyle olması yıldırmamalıdır" (Anday, 2001, s. 44). Bu nedenle şair adayları bilinçli olmalıdır.

Şiir sanatının başında örnek bir şairin ya da şairlerin olması şair adayı için oldukça önemlidir: "(...) şiir sevdalısı gençlere söyleyeceğim, çok okumaları ve okudukları şairlerden birine ikisine bağlanmalarıdır. (...) Şurası kesin ki işe başlarken etki altında kalmayan hiçbir şair, sanatçı gelmemiştir" (Anday, 2001, s. 44). Örnek şair edinilmesini kabul eden Necatigil, herhangi bir şairde takılı kalınmasına karşı çıkar, tek modelle yetinilmesinin doğru olmadığını savunur: "Kendimizi bulmamızın kapısına farklı farklı

basamaklara basarak çıkılır, fakat bu basamaklarda ilerde işimize yarayacak neler olduğunu görmek şart! Hiçbir şairi devamlı olarak sevebileceğimize de inanmıyorum” (Necatigil, 2021, s. 209). Tek bir örnek, şair adayının gelişimini sınırlayabilir. Diğer yandan şöyle bir gerçek de söz konusudur: “Muhabbetlerimiz zamanlarımıza bağlı. Hava bizi bir gün, önceden yerdiğimiz, kötülediğimiz bir şairin âleminde hayranlığa da götürebilir” (Necatigil, 2021, s. 209). Bu bağlamda şair adaylarının önyargısız bir biçimde farklı şairleri okumaları gerekir. Irmağın, derelerin toplamı olduğu bilinmelidir (Özmen, 2007, s. 15). Şair adayı farklı biçimleri tanıdıkça kendi biçimini yaratacaktır.

Şiir bilgisi ve şiir tarihi bir şair adayının şiire başlamadan önce ya da şairliğinin ilk yıllarında halletmesi gereken temel unsurlardır. Behçet Necatigil bu konuya mektuplarında dikkat çeker: “(...) gene de, ah, kısaltmaları bilmeyişi çok genç şairlerin!” (Necatigil, 2023, s. 291). Böylece genç şairlerin şiir üzerine okumalarının bir zorunluluk olduğunu vurgular. Şair adayı şiir tarihini de iyi bilmelidir: “(...) Bu gencin Türk şiir tarihinden haberdar olmayışı fena. Hiç değilse Cumhuriyet’ten bu yanaki atılımı bilmesi beklenirdi” (Necatigil, 2021, s. 197). Bu nedenle genç şair severek çalışmalıdır: “Bu işe tüm varlığıyla girişecek olursa, iyi ile kötü, gençlik ile çöküş, silahlanmış kin ile yeniden üreyen aşk arasındaki kaçınılmaz savaştan yengile çıkacaktır” (Eluard, 1984, s. 46). Görünen o ki az çalışarak gidilen yoldan şair olarak dönülemez.

Şiir gerçeğinin peşinden ayrılmayan Behçet Necatigil, birçok mektubunda genç şairleri yüreklendirir. Bir şair adayına şunları yazar: “ ‘Hangi Gerçek’, fazlalıklarına rağmen iyi bir şiir. Yani çağrışımlara elverişli ve bir duyarlılığı aktarmasını biliyor. Hep böyle yazabilsen ustalaşman gecikmez sanırım” (Necatigil, 2021, s. 252). Şiir yazarken kolaya kaçmayan şairleri beğendiğini söyleyen Necatigil, benzer bir mektubu Metin Altıok’a da yazar. Ona şunları söyler: “—Sağlam yapılarda bir ‘kişiliğin damgası’nı vuruyorsunuz yazdıklarınıza. Bu çok iyi! Yolundan cayma sakın, Metin Altıok!” (Necatigil, 2023, s. 291). Bu yapıcı değerlendirmelerinden sonra Metin Altıok’un şiirleri için şu yorumları yapar: “Sizin şiirlerinizde sıcak yaz aylarında kavru lan tarlaların üstündeki hava titreşimlerine, açıkça görülür yalazlara benzer bir doğa yansıması var. Sonra, inandırıcı. Bilgiç bir zekanın değil de yalın bir kalbin şiirleri bunlar. Çileli, çok duyarlıklı bir kalbin” (Necatigil, 2023, s. 291). Bu olumlu sözlerinden sonra Behçet Necatigil Metin Altıok’a şiiri üzerine tartışmak istediğini de söyler: “*Yerleşik Yabancı*’da bana ters düşen bazı anlatım özellikleri üzerinde sizinle karşı karşıya tartışmak isterdim” (Necatigil, 2023, s. 291). Sonra konuyu şöyle genişletir: “(...) başlardaki şiirlerde, bazı dizelerinizi ben olsam şu, şu fazlalıklardan artırdım türünden konuşmalar. Örneğin kitapta birçok şimdiki zaman kipinin geniş zaman olduğunda, daha da güzelleşeceği. Bizim bir dizeyi şu biçimde kurmuş olmamıza da elbet saygı gösterilmelidir” (Necatigil, 2023, s. 291). *Yerleşik Yabancı*’da önemli ilerlemeler gördüğünü de belirtir. Bu yüreklendirmeden sonra Behçet Necatigil sözlerini bir şairin ancak iyi bir şiirle başka bir şairi etkileyebileceğini vurgulayarak tamamlar: “(...) ben, yaşam öyküleri ve ayrıntıları dışında, bir şairin bir şaire, kendisini ancak şiirleriyle ‘gerçekten’ kabul ettirdiğine inanırım. Gerisi nasıl olsa sonradan bir gün tamamlanır” (Necatigil, 2023, s. 291). Bu tamamlanma şaire de büyük bir sorumluluk getirir: “ (...) ün geldikten sonra bunun önemli olmadığı anlaşılır ve kişi dünyanın en ağır işlerinden biri ile baş başa kalır, kimin için yazdığını bilmeden didinin durur. Şiirin büyüklüğünün nedeni de budur.” (Anday, 2001, s. 87). Görülen o ki zirveye ulaştıktan sonra daha çok çalışmak zorunda kalır gerçek bir şair. Şair adayı planlı da olmalıdır. Bu durumu Necatigil kendi yaşamından örnekler: “Ben sadece kalemi yola getirmeye şiir yazmaya hazırlanıyorum. Ben belki de, bu tatil başka hiçbir şey yapmayacak, esash beş altı şiir yazmaya bakacağım” (Necatigil, 2005, s. 11). Görüldüğü gibi tüm yaz boyu planlı bir biçimde yazabileceği şiir sayısı oldukça sınırlıdır.

Şairliğinin başında Behçet Necatigil’in bazı şiirleri yerel gazetelerde çıkar. Zonguldak’ta öğretmenlik

yaptığı yıllarda “At Var Meydan Bulunmuş” adlı şiiri *Yeni Zonguldak*'ta çıkar. Kendisi böyle bir deneyim yaşadığı için şair adayına bu konuda şunları söyler: “Yerel gazetelerde de yayınlanması şiirlerinin çok iyi. Hem bu, senin için de bir stajdır” (Necatigil, 2021, s. 252). Burada önemli olan şiirin yayımlanmasıdır. Eğer beğenilirse şiir zaten yerelden ulusala, evrensele doğru yolculuk yapar.

Behçet Necatigil önerilerde bulunduğu bazı genç şairleri yakından takip eder. Bu şairlerin başında Gülten Akın gelir: “Şiirlerinizi izliyorum. *Değişim*'in ikinci sayısındaki ne kadar güzeldi. Sonra *Türk Dil*'indeki (Ocak 62)” (Necatigil, 2023, s. 276). Sözlerinin devamında Gülten Akın'ın elinde iyi şiirler olduğunu söyler: “Kim bilir ne ince şiirler vardır elinizde, henüz yayınlanmamış” (Necatigil, 2023, s. 276). Bu değerlendirmelerini şu olumlu eleştirileri izler: “Bütünüyle klasik ağırlıkta bir poemin güçlü bölümleri olan *Ağtlar ve Türküler*'i aldım. Sanatınızın yeni doğrultularda, yeni özlerle kuntlaşması, halk kültür hazinesini de ustalıkla özümleyişiniz, bir şiir, emekçisi olan beni özellikle sevindiriyor” (Necatigil, 2023, s. 277). Benzer durum Fikret Demirağ'a gönderdiği mektubunda da ortaya çıkar. Takip ettiği şairdeki değişimi görünce düşüncelerinin pekiştğini söyler. Bu düşüncesini genç şaire şu şekilde belirtir: “Sizi o dergideki öteki Kıbrıslı şairlerle az çok karşılaştırma imkânını buldum. Ve çok önceki görüşüm pekişti. Siz iyi bir şairsiniz. Türkiye'de, İstanbul'da olsaydınız ergeç dikkati çekerdiniz” (Necatigil, 2021, s. 230). Bu sözler aynı zamanda şair adayının imkanların bol olduğu yerde yaşamasının önemini ortaya çıkarır.

Genç bir şair olan Aydın Hatipoğlu'nu da takip eden Necatigil, önceden onunla ilgili olumsuz düşünceleri sürerken zamanla hakkında olumlu düşüncelere döner. Aydın Hatipoğlu'na yazdığı mektubunda şunları dile getirir: “*Hoyrat*'ı yeni aldım, teşekkür ederim. Bu eserindeki şiirlerin, hakkındaki görüşlerim konusunda bende değişimler yarattı. ‘Gebe’ bence evladını şimdi dünyaya getirdi. Yani çok sevdim *Hoyrat*'ı. Evvelce -özür dilerim- bana katı, uzak, özentili ve dilsiz geliyordun. ‘*Hoyrat*’, öyle değil; doğal, dolu, yaşanmış” (Necatigil, 2021, s. 235). Behçet Necatigil benzer bir biçimde Ali Püsküllüoğlu'nun şiirleri üzerine de değerlendirmeler yapar: “Kitabının ilk bölümleri (bağışla!) bende emir ve öğüt kipleri dönemi başladığı sanısı uyandırmıştı. Şu var ki, sayfalar ilerledikçe, ‘Bildiri’ne sadık kalmadığımı gördüm, ‘bu iyi!’ dedim” (Necatigil, 2023, s. 269). Necatigil'in bu yönü onun aynı zamanda işini çok ciddiye aldığını ve iyi bir şair eğitmeni olduğunu gösterir.

Necatigil mektuplarında bazen de başkasının şiir seçimlerini beğendiğini açıklar. Bu durum Sabit Kemal Bayıldıran'a yazdığı mektupta şöyle belirir: “Turgut Uyar'ın ‘Bir Şiirden’ dizisini sürdürmek isteğine sevindim. Seçtiğin şairler önemli şairlerdir” (Necatigil, 2023, s. 299). Bu sözlerinde Behçet Necatigil'in gerektiğinde olumlu düşünceleri kabul ettiğini gösterir.

Behçet Necatigil her mektubunda olumlu eleştiri yapmaz. Kendine gelen şiirlerin kötülerine kötü demesini bilir. Şiirde konunun önemli olduğu zamanlarda şiirin iyiliği ya da kötülüğü işlediği konuya göre değerlendirilirdi (Hauser, 1984, s. 273). Fakat bu anlayış günümüze yaklaştıkça terk edilir. Şiirde biçim, söyleyiş önem kazanır. Behçet Necatigil de şiire modern bir bakış açısıyla yaklaşır. Şiir değerlendirmesi yaparken kötü bulduğu şiirleri tereddütsüz dile getirir. Bu tutumuyla genç şaire kötü şiiri de göstermiş olur. Ona göre kötü şiirin belirgin özellikleri bulunmaktadır. Bunları kendisine gelen bir mektuba yazdığı yanıtta açıklar: “Şiirleriniz doldurma mısralarla dolu. Mısralarda mısra yapısı, istif yok; düz, sönük; seslenmiyor; için için duyulması gerekli uğultudan, ürpertiden, uzun süreler taşınmış kahr veya sevinçlerden, birikmişliklerden yoksun. Kelimeler sıralanıyor, kimi kelimeler tekrarlanıyor: Ama solgun, ama sönük, ama ölü!” (Necatigil, 2021, s. 215). Eğer az emek verilirse de kötü şiir ortaya çıkar: “(...) hemen her mısra bir benzetmeler, istiareler, alegoriler sahnesi oluyor, neticede bunca ağırlığın altında eziliyor şiir” (Necatigil, 2021, s. 213). Bu sözlere göre şiir üzerine yoğunlaşmak da bir

başka gerekliliktir.

Behçet Necatigil Sevinç Çokum'a yazdığı mektupta şiirlerini kötü bulduğu için beğenmediğini açıkça söyler: "Şiirlerinizi ille de beğenmeye mecbur değildim, değil mi?" (Necatigil, 2023, s. 304). Bu nedenle şiirlerini şiir olarak görmediği Sevinç Çokum'a hikâye yazmasını salık verir: "(...) şiirleriniz üzerine yazdıklarına bir cevabınızdan bana kızdığınızı anlamıştım, fakat haklıymışım: Siz şiire değil, hikâyeye adanmışsınız" (Necatigil, 2023, s. 304). Bu sözleri de Necatigil'in sadece eleştirmekle kalmadığını Çokum'u farklı bir türe yönlendirdiği de görülür. Necatigil hayatında da açık ve net biridir: "Sanat dedikodularından hiç hoşlanmıyor, kimsenin arkasından konuşulmasına dayanamıyor, düşüncesini, görüşünü açıkça, insanın yüzüne kargı söylemekten kaçınıyordu" (Akbal, 1977, s. 31). Şairin sanatıyla hayatının örtüştüğü açıkça görülmektedir.

Şiirde çok fazla uyak kullanmakla çok güzel şiir yazılmaz. Bu nedenle sadece modern şiirde değil, önceki dönemlerde de uyak eleştiri konusu olmuştur. Aydınlanma Çağı eleştirmenlerinden Boileau şiirde uyak kullanmayı bir başarı olarak görmez⁵. Serbest şiirin hâkim olduğu dönemde şairlik yapan Behçet Necatigil'in olumsuz eleştirilerinde uyağın yanlış kullanılması da yer alır. Bu konuda kendisine gönderilen şiirdeki uyak kullanımını eleştirdikten sonra şunları söyler: "(..) bu ısrar, dilinizi yeni olmaktan da mahrum ediyor. Değil şiirin, nesrin dahi çoktan bıraktığı yabancı kelimeleri çekinmeden kullanabiliyorsunuz; bir başka şair bu cesareti aslâ gösteremez" (Necatigil, 2021, s. 212-213). Necatigil 1958'de yazdığı bu ifadeleriyle artık kullanımdan düşen Osmanlıca sözcükleri kullanmakta inat edenleri de eleştirmiş olur. Çünkü Necatigil'e göre (2021:213) en yeni, en denenmemiş konulu şiirler sırf yeğlenen sözcükler nedeniyle mahvolabilir. Bu nedenle ona göre yeni sözcüklerle şiir yazılmalıdır. Genç bir şaire verdiği yanıtta bunu net bir biçimde ortaya koyar: "Gittikçe daha da arınan Türkçeye şiirlerinizde rastlanmıyor. Yeni şiirlerdeki bu yeni di1 endişesine eserinizde hiç rastlamayışım, beni cidden hayal kırıklığına uğrattı" (Necatigil, 2021, s.213). Necatigil'in arınan Türkçe dediği Türk dilinin özleşmesidir⁶.

Behçet Necatigil genç şairlere yeni sözcükleri kullanmaları konusunda ifadeler ileri sürerken kendisi bu dediklerine zaman zaman uymaz. 1976'da genç bir şair adayına yazdığı mektubunda şunları söyler: "Özgürlük, barış, bağımsızlık, devrim... gibi sözcükler yok şiirlerinizde.' diyorsun. Yok, olmaz da! Bu gibi güncel ve moda ve politik kavramların öz - şiire bir şey ekleyeceğini sanmıyorum" (Necatigil, 2021, s. 262). Böyle bir düşünceye onu farklı nedenler itmiş olabilir. Bu konuda "Behçet Necatigil'in Şiir Dünyası" adında yüksek lisans tezi hazırlayan İbrahim Demir, Necatigil'in bu tutumunu "(...) ülkenin herkesi siyasî ve ideolojik damgalarla yaftalamak isteyen kültür ortamından da rahatsızlık duymuş, bu ortam içinde daha çok kendisini ve şiirini savunmaya" (Demir, 1990, s. 12) çalışması şeklinde açıklar. Oysa önce şiir diyen bir şairin sözcük kullanmada hiçbir şartı kabul etmemesi beklenir.

Behçet Necatigil kendisine gönderilen şiirlerin dışında mektuplarında yeni çıkan şiir kitaplarının değerlendirmesini de yapar. Şiir kitapları üzerinden şairin şiir sanatını eleştirir. Kendisine gönderilen Halûk Aker'in *Sürgün Hızı* adlı kitabını beğenmediğini belirtir: "(..) bende bir yaşantı birliği (=Einfühlungsgefühl) yaratamadığını, esefle belirtmek isterim. (...) Şematik, kurgusal şiirler, yani 'masabaşı' şiirleri" (Necatigil, 2021, s. 197). Necatigil bu ifadeleriyle okurda herhangi bir duygu yaratmayan şiirleri kötü bulduğunu ortaya koyar.

⁵ Bkz., Nicolas Boileau. *Şiir Sanatı*, (Çeviren: Mustafa Durak), Multilingual Yayınları, İstanbul. 2003, s. 29.

⁶ Özleşme şu anlama gelir: "Türkçenin, yabancı dillerden türlü nedenlerle aldığı yabancı kökenli sözcüklerin yerine Türkçenin olanaklarından yararlanarak Türkçe sözcük bulma, bunları yabancı sözcüklerin yerine geçirme işi. Başka bir deyişle, Türkçenin yatağını doldurmuş olan yabancı öğelerden Türkçeyi arındırarak, kendi öz değerlerine kavuşturma, giderek dilimizi daha öz bir duruma kavuşturma işi" (Özdemir, 1990, s. 223).

Sanatta önyargı olmaz. Çünkü önyargı iyi sanat eserine ulaşmayı engeller. Türk şiir tarihine geçmeyi başaran Necatigil, şair adaylarına bu konuda da seslenir. Biz, çokluk, mizaçlarımıza, sanat anlayışlarımıza göre şartlanmışızdır (Necatigil, 2021, s. 235) diyen Necatigil, şiirde önyargılı davranmaya karşı çıkar: “Kim nereye yakınsa, odur ona ufuk. Fakat az, çok uzağımızda olanları, olup bitenleri de net, aydınlık gösterenler çıkarsa neden hayran olmayalım onlara” (Necatigil, 2021, s. 235). Bu sözleriyle önceden koşullu hareket edilmesine karşı çıkarken diğer yandan her kesimde güzel şiirin olabileceğini de vurgular. Genç şair arı gibi davranmalıdır.

Behçet Necatigil her ne kadar kendisine gönderilen genç şairlerin şiirlerini okuyup onlara öğütler verse de iyi şairler için bu durumlardan uzak durur: “Bir şaire öğüt vermek, onu küçültmektir cidden şairse. Sonra her iyi şair, bildiğinden şaşmamalıdır” (Necatigil, 2021, s. 230). Benzer şekilde şiir eleştirisi yapmak da istemez: “Muazzez Menemencioğlu'nun şiirlerini okurken ufak notlar almıştım, ama onun deyimleriyle ‘bir öğretmen gibi’ değil de, bir okuyucu gibi. Yazıya geçirilip kendisine gönderilecek kadar iyi bulmadım sonradan bu notları. Kaldı. Muazzez Hanım da sanmıştır ki, şiirler eğilemedi beni. Değil. Ama eleştirmeciliğe cesaretim yok” (Necatigil, 2023, s. 274). Kısacası eleştirmenlik gibi ciddi yazılardan uzak durduğu görülür.

Behçet Necatigil'in de bir zamanlar şair adayı olduğunu belirtmek gerekir. Şairliğini oluştururken *Kapalı Çarşı* ve *Çevre* adlı yapıtlarında Garipçilerin etkisindeki eserlerini bir araya getirir (Sazyek, 1996, s. 324). Bu etkilenmenin yanında o da önerilere, yüreklendirmelere gereksinim duymuştur. Fahir İz'e yazdığı 3 Nisan 1947 tarihli mektubunda kendine özgüven geldiğini şu şekilde belirtir: “*Kapalı Çarşı*'dan sonra neşrettiğim şiirleri sana göndersem biraz daha açıldığımı sen de teslim edersin” (Necatigil, 2021, s. 207). Bu sözleriyle şiirlerinin değerlendirilmesine ihtiyaç duyduğunu gösterir. Sonraki yıllarda da şiirleri üzerine yazılan yorumları, eleştirileri ciddiyetle okur. Oktay Rifat'ın değerlendirmesine şunları der: “Şiirim için gösterdiğin teveccühe teşekkür ederim. Bu iltifatlara lâyık olmaya çalışacağım.” (Necatigil, 2021, s. 83). Behçet Necatigil sözlerine şöyle devam eder: “Beni asıl bahtiyar eden Suut Bey'in yazısı oldu. Onun yazısını okuyunca şiire harcadığım emeklerin en büyük mükâfatını almış gibi oldum” (Necatigil, 2021, s. 83). Görüldüğü gibi genç şairlere önerilerde bulunan Necatigil, kendi şiirinin eleştirilmesini de saygıyla karşılayıp eleştiri ve değerlendirmelerden yararlanmasını bilir.

Sonuç

Edebi mektuplar kalıcılığı bakımından büyük bir öneme sahiptir. Şairlerin sanatları hakkında ipuçları verirken araştırmacılar için de iyi bir kaynaktır. Bu durum Behçet Necatigil'in mektupları için de geçerlidir. Mektupları hem kendi sanatıyla hem de yaşadığı dönemlerle ilgili olarak kaynak özelliği taşır.

Genç şairler karşı duyarsız kalamayan Behçet Necatigil, kendisine gönderilen şiirleri okur. Bu tutumuyla şair adaylarına saygılı olduğunu gösterir. Şiir sanatının başlangıcında ortaya çıkabilecek yanlışları kabul eder. Necatigil mektuplarında şiirdeki bireyselliği ve yoğun çalışmayı başarılı bir biçimde vurgulamasını bilir. Bu düşüncelerinde kendisini kabul ettirmiş şairlerle ortak noktada buluşur. Bu yönüyle genç şairlere yazdıkları güvenilir ve örnek olabilecek bir durumdadır. Şiir yazmak isteyen birinin temel şiir kültürüne sahip olmasını isteyen Necatigil, yazdığı mektuplarda kötü bulduğu şiiri açıkça söylerken diğer yandan da iyi şiiri ve şair adayını da desteklemesini bilir. Siyasetle şiire gidilmesine karşı çıkar. Şiiri şiir gerçeğine göre ele alır. Şairleri ideolojilerine göre değil, sanatlarına değerlendirir. Bu açık ve net duruşuyla sadece şair adaylarına değil, döneminde yaşayan şairlere ve şiir severlere de örnek olmayı başarır.

Behçet Necatigil dil konusunda çelişkili bir durum yaşar. Cumhuriyet'in ilanından sonra ortaya çıkan ulusal dilin sözcüklerini gençlik ve olgunluk devrinde kullanırken hayatının sonlarına doğru politik diyerek bazı yeni sözcüklere karşı çıkar. Oysa şiir için bir sözcük gerekliyse şartsız onu kullanmayı salık vermesi beklenirdi. İkinci eleştirilecek yönü ise şiir kaynağı önermemesidir. Kendisine gönderilen onlarca mektuba yazdığı şiir değerlendirmelerinde neredeyse hiç; sanatı, sanat tarihini, estetiği, şiiri, Türk şiirini içeren kitaplar vermemesi büyük bir ihmaldir. Bu yönleriyle çevrilerini yaptığı ve kendisinden yaklaşık yarım yüz yıl önce dünyaca tanınmış olan Rainer Maria Rilke'nin gerisinde kalır. Bu nedenlerden ötürü, kendisinin bir, iki mektubunda ben böyle düşünüyorum başkası farklı yorum yapabilir demesi, şair adaylarını kendi görüşlerine sıkıştırmaktan kurtaramaz.

Kaynakça

- Akbal, O. (1977). *Şair Dostlarım*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Akı, N. (1989.). *Türk Tiyatro Edebiyatı Tarihi-I*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Anday, M. C. (2001). *Çok Sesli Toplum*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Aytaş, G. (2011). *Çağdaş Gelişmeler Işığında Şiir Tahlilleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Boileau, N. (2003). *Şiir Sanatı*, (Çeviren: Mustafa Durak), İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Bozkurt, N. (2004). Mektup. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 29: 13-14.
- Buğra, M. G.. (2007). *Behçet Necatigil poetikasında şair* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Demir, İ. (1990). *Behçet Necatigil'in şiir dünyası* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Samsun.
- Donbay. A. (2011). Edebiyatımızda mektup türü ile ilgili başlıca çalışmalar. *Erdem*, S.61. s. 83-101.
- Eluard, P. (1984). *Ozan ve Gölgesi*. (Ö. İnce, Çev. Ed.). İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Hausser, A. (1984). *Sanatın Toplumsal Tarihi*. (Y. Gölönü, Çev. Ed.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hızlan, D. (2003). Behçet Necatigil'in Düzyazıları. *Edebiyat Dönencesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 69-73.
- Kaplan, M., Enginün, İ., Emin, B. (1993). *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi-II*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Perşembe Kitapları.
- Necatigil, B. (2005). *Serin Mavi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,
- Necatigil, B. (2021). *Mektuplar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Necatigil, B. (2023). *Şiirinizin Tadına Geç Vardım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özdemir. E. (1990). *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özmen, K. (2007). Cahit Sıtkı Tarancı Hayatı ve Sanatı. *Ölümünün 50.Yılında Cahit Sıtkı Tarancı*, s. 15-29, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Rilke, R. M. (2012). *Genç Bir Şaire Mektuplar*. (K. Şipal, Çev. Ed.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Sazyek, H. (1996). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1977). *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.